

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 81–26.347.78.034

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-2-10>

Катерина КРАВЕЦЬ,
orcid.org/0000-0003-0889-9623
викладач кафедри іноземних мов
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна) kravets.katerina@gmail.com

ЕМФАЗА У ЮРИДИЧНОМУ ТРИЛЕРІ ДЖОНА ГРІШЕМА «СТОРОНИ»

У пропонованій розвідці здійснено аналіз засобів вираження емфази у юридичному трилері Джона Грішема «Сторони»; розглянуто її стилістичний потенціал та реалізацію на різних мовних рівнях.

Емфаза – підсилювальний мовний засіб, що робить висловлювання емоційно маркованим; це своєрідна експансія експресивного багатства речення чи тексту загалом. Емфаза не лише слугує засобом інтенсифікації виразності, а й виконує естетичну, образну функцію мови. Вона має значний психологічний потенціал взаємодії із читачем за рахунок підсвідомого емоційного впливу. Незважаючи на механічне порушення актуального членування тексту, емфаза є абсолютно органічною та закономірною комунікативною категорією. Основна мета використання емфатичних одиниць – наголосити, підсилити, привернути увагу читача, занурити його у певний емоційний стан, задуманий автором.

Юридичний трилер – сучасний жанр детективного та адвенчурного характеру, засновником якого є автор численних бестселерів Джон Грішем. Його твори завойовують серця мільйонів читачів по всьому світі завдяки унікальному лінгвістичному поєднанню полярних сфер – правничої та художньої.

У реферованому дослідженні проаналізовано засоби вираження емфази на граматико-синтаксичному та лексико-семантичному рівнях у юридичному трилері Джона Грішема «Сторони». Визначено, що емфатичні одиниці можуть проявлятися у мові досить варіативно, а засоби їх реалізації безпосередньо залежать від контексту та смислового навантаження того чи іншого речення або тексту.

Проілюстровано стилістичну значущість емфази та її образний потенціал, що реалізується автором значною мірою за допомогою повторів (анафори, епіфори, підхоплення, тавтології) та метафори.

Різномірне дослідження емфатизаторів дає змогу зрозуміти лінгвістичну неповторність та гостросюжетність юридичного трилера «Сторони» Джона Грішема.

Ключові слова: емфаза, емфатизація, емфатична одиниця, юридичний трилер.

Kateryna KRAVETS,
orcid.org/0000-0003-0889-9623
Teacher at the Foreign Languages Department
Education and Research Law School of Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine) kravets.katerina@gmail.com

EMPHASIS IN «THE LITIGATORS» BY JOHN GRISHAM

The given paper analyzes the means of emphasis expression in the legal thriller «The Litigators» by John Grisham; its stylistic potential and realization at different language levels are outlined.

Emphasis is an intensifying language tool that marks the speech emotionally; it is a certain expansion of the expressive richness of a sentence or text in general. Emphasis serves not only to intensify the expressiveness, but also to perform an aesthetic, figurative function of a language. It has a significant psychological potential of interaction with the reader due to subconscious emotional impact. Despite the mechanical violation of the actual structure of the text, emphasis is a completely organic and natural communicative category. The main purpose of using emphatic units is to emphasize, strengthen, attract the reader's attention, put him or her in a certain emotional state intended by the author.

A legal thriller is a modern genre of detective and adventurous nature, founded by John Grisham, the author of numerous bestsellers. His works win the hearts of millions of readers around the world due to the unique linguistic combination of polar spheres – legalese and fiction.

The presented study analyzes the means of emphatic expression at the grammatical and syntactic, as well as lexical and semantic levels in the legal thriller «The Litigators» by John Grisham. It is demonstrated that emphatic units can be used in a language quite variably and their means of usage are directly dependent on the context and semantics of a sentence or text.

The stylistic significance of the emphasis and its figurative potential, which is realized by the author largely with the help of repetitions (anaphora, epiphora, conduplicatio, tautology) and metaphor are illustrated.

The multilevel study of emphatic means allows us to grasp the linguistic uniqueness and dramatism of the legal thriller «The Litigators» by John Grisham.

Key words: *emphasis, emphatization, emphatic unit, legal thriller.*

Постановка проблеми. Лінгвістичний талант і професійна майстерність автора полягають у прагматичному та когнітивному впливі на свідомість реципієнта, що досягається багатьма мовними засобами, велике місце серед яких займає емфаза. Емфатизація – явище багатогранне та розгалужене, яке реалізується переважно на граматико-синтаксичному і лексико-семантичному рівнях, має значний стилістичний потенціал та слугує ефективним засобом вираження експресивності, емотивності та підсилення.

Аналіз досліджень. Теоретичні та практичні знання про емфазу систематизували такі провідні мовознавці, як І. Арнольд, Н. Аругюнова, І. Байер, М. Беляєв, В. Виноградов, В. Карабан, Р. Кверк, І. Корунець, Т. Левицька, І. Туранський, Т. Фітерман. Зазначені вище та інші лінгвісти зробили значний внесок у дослідження емфатичних одиниць, їх типологізацію та оцінку емотивного навантаження.

Мета статті – узагальнити засоби вираження емфазу на різних мовних рівнях, проілюструвати варіативність емфатизації та проаналізувати стилістичний потенціал емфатичних одиниць.

Виклад основного матеріалу. Термін «*емфаза*», за визначенням тлумачних словників, з'явився в кінці XVI ст. (від грец. ἐμφάσις – зображення; роз'яснення, вказівка; особлива виразність, підкресленість). Грецьке слово прийшло в англійську мову через латинське запозичення і згодом стало вживатися на позначення художнього тропу, який описує ті випадки, коли вагомими є імпліцитні смисли (*more is implied than is said* – початковий смисл в англійському запозиченні). Оксфордський словник дає тлумачення складників грецького етимона – *emphainein: exhibit* – виражати, яке складається з двох слів: *em-* (*in, within* – у) + *phinein (to show* – показувати) (Валько, 2016: 56).

Відомі слов'янські та закордонні мовознавці сходяться на думці, що емфаза є дієвим мовним засобом емотивної денотації. Зокрема, В.В. Виноградов трактує емфазу як виділення, підкреслення в мові окремих елементів і смислових відтінків висловлювання, що досягається різними граматичними та лексичними засобами, а саме: 1) використанням особливих підсилювальних службових слів; 2) порядком слів, протилежним нейтральному; 3) особливими емфатичними конструкціями;

4) повторами й анафорою (Виноградов, 1963: 214). Р. Кверк визначає поняття емфазу як інтенсифікацію, підсилення мовної одиниці для правильного розуміння повідомлення, а також для вираження усіх можливих додаткових імплікацій у процесі комунікації (Кверк, 1972: 937). Емфаза виходить за межі лінгвістичного трактування і має глибоке філософсько-когнітивне значення і становить «вищий за силою спосіб осмислення предметного означуваного в висловлюванні, приймає на себе функцію вираження смислової цілі висловлювання, при цьому посилюється імплікація контрастності, відносини взаємного заперечення, диз'юнкції, протиставлення між змістом і понятійним. Сенс подається як виняткова якість мислимій сутності» (Іванов, 2010: 222).

Отже, емфаза є однією із категорій комунікативної структури речення, що емоційно підсилює прагматичну інтенцію слова, речення або тексту загалом. Мовний статус емфатичних засобів є паралінгвістичним і часто розглядається у протиставленні із нейтральними конструкціями та реченнями, проте такий контраст не розглядається як порушення мовного устрою, а є загальноприйнятою нормою, що має на меті поглиблення експресивності висловлювання. На думку І.І. Туранського, експресивність завжди співвідноситься із нейтральною формою і не може існувати поза межами цього співвідношення. Виразність передбачає процес посилення, інтенсифікації (Туранський, 1990: 15).

Нині у зв'язку із появою нових напрямів у лінгвістиці та літературних жанрах усе більш цікавим стає аналіз явища емфазу та емфатичних конструкцій у межах певного дискурсу, контексту, мовної ситуації. Суттєвий вплив на способи вираження емфазу також має й індивідуальний стиль та хист автора.

Юридичний трилер – сучасний жанр адвентурного та детективного характеру, що описує судові переслідування, адвокатські та юридичні рішення, правові проблеми, клопотання та обвинувачення, вчинки злодіїв, зрадників, хабарників та їх майстерне викриття. Жанр характеризується емоційною, напруженою атмосферою, що втілена у переживаннях героїв, протистоянні бюрократичній судовій системі, прийнятті доленосних рішень центральною фігурою – адвокатом. «Батьком» юридичного трилера по праву вважають Дж. Грішема, унікальний талант якого привів до появи нового

жанру, де поєднуються полярні сфери – художня та юридична, й утворюється неповторний жанрово-лінгвістичний фюжн. О.О. Савочкіна зазначає такі диференційні мовні ознаки жанру юридичного трилера, як: стандартизованість на фоні юридичних термінів і кліше (використання специфічних стандартних мовних засобів), емотивність (здатність справити емоційний вплив на реципієнта), аргументованість (присутність логічних рядів тезисів та аргументів), оцінюваність (оцінка думки підсудного, адвокатів, свідків), напруженість (сюжетна, синтагматична, композиційна напруженість) і динамічність (висока ступінь селективності історії щодо подій у розповіді) (Савочкіна, 2007: 9). Означені характеристики юридичного трилера реалізуються багатьма мовними засобами, чільне місце серед яких займає емфаза. Багатство та варіативність способів вираження емфаз майстерно проілюстровано у юридичному трилері Дж. Грішема «Сторони».

Емфатичні конструкції поділяються на граматико-синтаксичні та лексико-семантичні. Найбільш поширеним експресивним способом вираження емфаз в означеному творі є граматико-синтаксична емфаза, яка базується на граматичних засобах, категоріях та формах, що змінюють синтаксис висловлювання з метою досягнення емфатичного ефекту. Граматико-синтаксична емфаза приводить до змін актуального членування речення і реалізується за допомогою:

- інверсії: *I have not been authorized to initiate negotiations in the Klopeck case, nor have I been authorized by my client to make public statements on the issue of settlement* (Grisham, 2011: 265);

- конструкцій з *it* на початку речення: *It not only ruined the few tranquil moments in her otherwise noisy day but also meant more work* (Grisham, 2011: 73);

- ступенів порівняння: *No-fault, complete property settlement, no children, and, most important, my fee has been paid in full* (Grisham, 2011: 90);

- підсилювальної частки *do*: *Paula Finley did not appear, but she did berate her husband* (Grisham, 2011: 246);

- розриву основного речення вставленою емфатичною конструкцією: *If a settlement occurs, and we certainly believe it will happen, the death cases will be negotiated first* (Grisham, 2011: 97);

- упущення предикативу: *Protecting the rights of the injured. Serving our clients. Purging the market of dangerous products. Bringing corporate wrongdoers to justice* (Grisham, 2011: 77).

У юридичному трилері «Сторони» чільне місце серед емфатизаторів займають заперечні речення:

- *no* + іменник: *The newspaper reading continued with no further interruptions – no sirens, no phone calls from prospective clients or bill collectors* (Grisham, 2011: 21);

- *nothing, no* + прикметник + іменник: *Nothing was wasted – no extra verbiage, no useless gestures* (Grisham, 2011: 207);

- *no* + дієприслівник: *No fighting, no bickering, no negotiating* (Grisham, 2011: 235);

- використання заперечного слова *never*: *I have never seen the inside of a courtroom, or a courthouse for that matter, never met a judge when he was wearing a robe, never offered a hand to help a person who needed a real lawyer* (Grisham, 2011: 80); питально-заперечне речення з *never*, підсилене прислівником *really*: *Have you really never seen the inside of a courtroom?* (Grisham, 2011: 86).

Наведені вище приклади демонструють ефективний спосіб досягнення емфатизації заперечного речення – багатократне повторення заперечної препозитивної частки *no* та семантично самостійного слова *never*, а також підсилення заперечення за допомогою прислівника *really*.

Вказаний вище перелік граматичних емфатичних конструкцій не є вичерпним. Вони можуть проявлятися у мові досить варіативно, і засоби їх реалізації знаходяться в безпосередній залежності від контексту і смислового навантаження того чи іншого речення або тексту.

Емфаза є однією із категорій комунікативної структури речення, яка пов'язана з вираженням сильних почуттів того, хто говорить, із приводу описуваних життєвих явищ. Вираження сильних відчуттів може втілюватися в окремому мовному акті – вигуку, а може поєднуватися з мовним актом іншого типу – повідомленням, питанням або наказовим реченням (Карабан, 2002: 258). У юридичному трилері «Сторони» Дж. Грішем вдається до розділових питальних речень, які інтенсифікують запитання: *We don't know if they have actually been harmed, do we?* (Grisham, 2011: 215), а також до окличних речень, які є апіорі емоційно маркованими: *The defense wants Igor on the stand – he helps their side! Enough!* (Grisham, 2011: 342).

Емфатичні конструкції мають особливий потенціал стилістичного впливу. Саме тому доцільним є визначення причини реалізації емфаз саме в такому ключі. Серед них головними є: підсилення того, що хоче сказати мовець, демонстрація контрасту між правильним і хибним, теперішнім і минулим (Іванова, 1991: 34). Найчастотнішим стилістичним засобом, до якого вдається Дж. Грішем, є повтор, який допомагає

акцентувати особливу увагу, посилюючи вплив на адресата та його образне сприйняття інформації. Юридичний трилер «Сторони» збагачений такими видами повторів, як:

- анафора: *Days on the wagon. Days until his driving suspension was over. Days until his current divorce was final* (Grisham, 2011: 74);
- епіфора: *I worked four thousand hours last year, can you believe it? Four thousand hours* (Grisham, 2011: 26);
- повтор-підхоплення: *Let's just say I hate the work, hate the people I work with, and hate the clients* (Grisham, 2011: 63);
- тавтологія: *But if that's what it takes, then it's what it takes* (Grisham, 2011: 122).

Саме повтор робить повідомлення яскравим, емпатичним, закономірно-ритмічним та мовно-естетичним.

Також автор повсякчас вдається до метафори як способу емпатичного образного вираження. Особливу увагу привертає спортивна метафора, за допомогою якої сильні психологічні переживання уподібнено переносяться на тілесні ушкодження у боксі: *The second blow landed an hour later with Jerry already on the ropes and bleeding* (Grisham, 2011: 280). *The third blow, and the knockout punch, arrived in a scheduled 3:00 p.m. phone conference with another member of the Plaintiffs' Litigation Committee (PLC)* (Grisham, 2011: 281).

Стилістичні засоби є прикрасою твору та потужним важелем емоційного впливу на читача, а отже, займають чільне місце серед способів прагматичної емпатизації.

У юридичному трилері «Сторони» емоційно-експресивна актуалізація реалізується Дж. Грішемом і на лексико-семантичному рівні. Найчастотнішим лексичним емпатизатором є прислівник, який у творі підсилює: а) дієслово: *rely heavily upon, certainly give, hammer relentlessly, sing mindlessly, vow gravely, agree halfheartedly, feel strongly, improve dramatically, thank profusely, grill unmercifully* та інші; б) прикметник: *blissfully naïve, extremely busy, remarkably efficient, obscenely rich, wildly unreliable, highly unethical, ridiculously low, increasingly more hesitant, grossly incompetent* та інші; в) дієприкметник: *thoroughly bewildered, gravely concerned, genuinely unconcerned, heavily stained* та інші.

Також для інтенсифікації автор вдається до яскравих епітетів: *Why bring up such a dreadful subject under such miserable circumstances* (Grisham, 2011: 337)?

В означеному творі використовується численна кількість експліцитно-емфатичних лексичних одиниць (too, far, very, simply, as...as, not only... but also, as if та інші): *He was far too occupied with the contents of the court file* (Grisham, 2011: 88).

В означеному творі використовується численна кількість експліцитно-емфатичних лексичних одиниць (too, far, very, simply, as...as, not only... but also, as if та інші): *He was far too occupied with the contents of the court file* (Grisham, 2011: 88).

Ще однією стратегією підсилення на лексичному рівні, що застосовується Дж. Грішемом, є прийом експлетиву – вживання вставних емпатичних слів та конструкцій (frankly, truth to tell, to be honest, indeed, to be sure, undoubtedly та інші): *Tough question, and to be honest, I can't answer it, because no one can predict what a jury might do* (Grisham, 2011: 96). А також у творі використовуються сленгові слова, за допомогою яких емпатизується комунікативна інтенція повідомлення: *Can't you see what's happening here, damn it?* (Grisham, 2011: 118).

Отже, основна мета лексичних емпатизаторів – посилити експресію, наголосити образність та інтенсифікувати емотивність певного слова чи конструкції, а подекуди і речення загалом.

Висновки. Юридичний трилер Дж. Грішема «Сторони» має динамічну, напружуючу, захоплюючу фабулу, що змушує переживати за героїв та пильно стежити за несподіваними розв'язками ситуацій. Така гостросюжетність досягається за допомогою різних лінгвістичних засобів, прийомів та категорій, першорядне місце серед яких належить емпатичним словам та конструкціям.

В означеному творі емпатичні конструкції поділяються на граматико-синтаксичні (інверсія, конструкції з it на початку речення, ступені порівняння, підсилювальна частка do, розрив основного речення вставленою емпатичною конструкцією, упушення предикативу, заперечні структури), а також лексико-семантичні (прислівники, прикметники, експліцитно-емфатичні одиниці, експлетив, сленг). Емпатичні конструкції мають особливий потенціал стилістичного впливу і реалізуються Дж. Грішемом значною мірою за допомогою повторів (епіфори, анафори, підхоплення, тавтології) та метафори, зокрема спортивної.

Напрямом подальших наукових розвідок є поглиблене вивчення прагматичного використання емпатичних одиниць у художньому дискурсі, зокрема у юридичних трилерах Дж. Грішема, а також аналіз сприймання емпатичності реципієнтом на фонологічному та графічному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валько О.В. Емфаза як категорія комунікативної структури речення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2016. № 62. С. 56–58.
2. Виноградов В.В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика. Москва: Издательство Академии Наук СССР, 1963. 369 с.
3. Иванов Н.В. Актуальное членение предложения в текстовом дискурсе и в языке (по материалам сопоставительного изучения португальских и русских текстов): монография. Москва: ЗАО Издательство, 2010. 277 с.
4. Иванова Г.П. Стилистическая интерпретация текста. Москва: Наука, 1991. 346 с.
5. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова Книга, 2002. 562 с.
6. Савочкина Е.А. Лингвоэвocationное исследование литературно-художественного жанра юридического триллера (на материале романа J. Grisham «The Runaway Jury» и его перевода на русский язык) : автореф. дис. ... канд. филолог. наук. Барнаул, 2007. 20 с.
7. Туранский И.И. Семантическая категория интенсивности в английском языке. Москва: Высшая школа, 1990. 172 с.
8. Grisham J. *The Litigators*. UK: Hodder & Stoughton, 2011. 436 p.
9. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik A. *A Grammar of Contemporary English*. London : Longman Group Limited. 1972. 1120 p.

REFERENCES

1. Valko, O.V. (2016). Emfaza yak kategoriia komunikativnoi struktury rechennia [Emphasis as a category of communicative structure of a sentence]. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University*. № 62. pp. 56–58 [in Ukrainian].
2. Vinogradov, V.V. (1963). Stilistika. Teoriya poeticheskoi rechi. Poetika [Stylistics. The theory of poetic speech. Poetics]. Moscow: AS USSR Publ., 369 p. [in Russian].
3. Ivanov, N.V. (2010). Aktualnoe chlenenie predlozheniya v tekstovom diskurse i v yazyke (po materialam sopostavitelnogo izucheniya portugalskih i russkih tekstov): monografiya [Actual division of a sentence in the textual discourse and in language (based on the materials of a comparative study of Portuguese and Russian texts): monograph]. Moscow: ZAO Publ., 277 p. [in Russian].
4. Ivanova, G.P. (1991). Stilisticheskaya interpretaciya teksta [Stylistic interpretation of the text]. Moscow: Nauka. 346 p. [in Russian].
5. Karaban, V.I. (2002). Pereklad angliiskoi naukovoї i tekhnichnoi literatury: hramatychni trudnoshchi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy [Translation of English scientific and technical literature: grammatical issues, lexical, terminological and stylistic problems]. Vinnytsia: Nova Knyha, 562 p. [in Ukrainian].
6. Savochkina, E.A. (2007). Lingvoevokatsionnoe issledovanie literaturno-hudozhestvennogo zhanra yuridicheskogo trillera (na materiale romana J. Grisham «The Runaway Jury» i ego perevoda na russkij yazyk) : avtoref. dis. na soiskanie uch. step. kand. filolog. nauk [Linguo-evocative study of the literary and artistic genre of a legal thriller (based on the novel «The Runaway Jury» by J. Grisham and its translation into Russian): author. diss. Cand. of Philol. Sci.]. Barnaul, 20 p. [in Russian].
7. Turanskij, I.I. (1990). Semanticheskaya kategoriya intensivnosti v anglijskom yazyke [Semantic category of intensity in English]. Moscow: Vysshaya shkola, 172 p. [in Russian].
8. Grisham, J. (2011) *The Litigators*. UK: Hodder & Stoughton, 2011. 436 p.
9. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik A. A., (1972). *Grammar of Contemporary English*. London: Longman Group Limited, 1120 p.